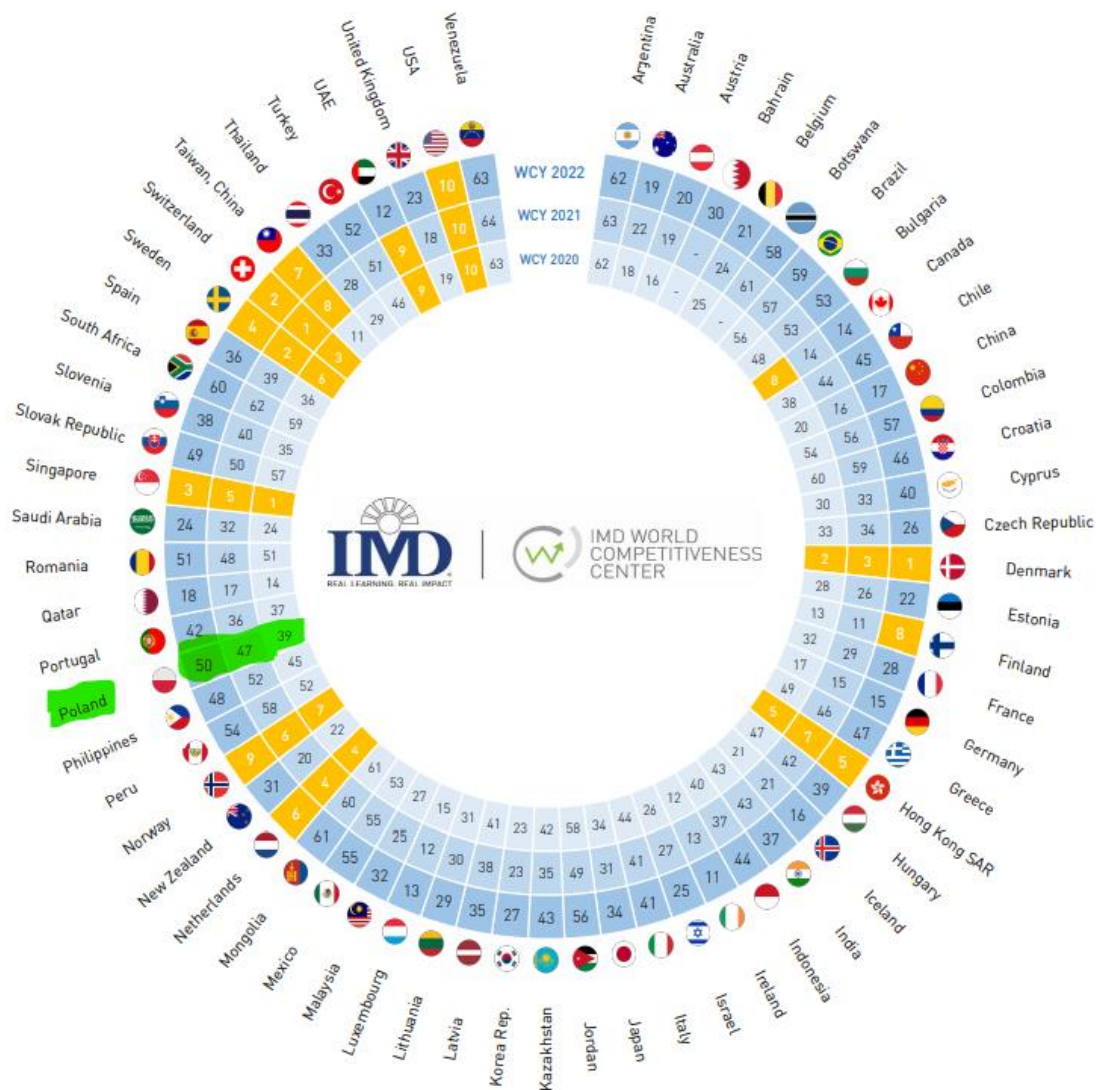

Miesięcznik ekonomiczny Pracodawców RP: konkurencyjność Polski

JEST SŁABO, ALE CORAZ GORZEJ, CZYLI CO ZROBIĆ, BY NIE STRACIĆ ROZWOJOWEJ SZANSY

Źródło: IMD World Competitiveness Booklet 2022

Niniejszy miesięcznik Pracodawców RP poświęcam konkurencyjności gospodarki. W ostatnich latach pod tym względem Polskę wyprzedziły nie tylko Węgry i Słowacja, Włochy i Grecja, ale też Turcja, Indonezja, Indie i Kazachstan. W rankingu wyprzedzamy tylko kraje Ameryki Łacińskiej i Afryki. Przewaga Polski nad Mongolią stanowi wyrwę w tej logice, ale nie zmienia wniosku: powinno być lepiej.

Dlaczego konkurencyjność jest ważna dla gospodarki? Jaki ma związek z konsumpcją i dobrobytem? Co na nią wpływa? Kto i jak próbuje ją mierzyć? Jak ją poprawić w przypadku Polski? To pytania, na które staram się odpowiedzieć. W analizie gościnnie pomagają mi Staszek Zapala, autor rozdziału 4.

Kamil Sobolewski

Główny ekonomista Pracodawców RP

1. Bez pracy nie ma kołaczy, czyli jak czynniki produkcji determinują konsumpcję

Poziom PKB i spełnienie potrzeb społecznych zależy od ilości produktów (towarów i usług), które zostaną wytworzone. Nie da się skosztować czegoś, co nie zostało wytworzone. Jeśli chcemy zwiększyć stopień zaspokojenia potrzeb społecznych, musimy wytworzyć więcej towarów i usług.

Co decyduje o skali produkcji? Tylko 3 czynniki. Wzrost wytwarzania wymaga poprawy przynajmniej jednego z tych czynników.

a. Zasoby naturalne

Zasoby naturalne, jak surowce i środowisko naturalne, np.: żyzna ziemia, lasy, woda, powietrze, są od lat eksploatowane i podlegają wyczerpywaniu. Dotyczy to zarówno surowców, po których pokłady musimy sięgać w coraz trudniej dostępne miejsca, jak i środowiska naturalnego, które przez setki lat obciążaliśmy w przekonaniu o jego niewyczerpywalnym charakterze, a które dziś rosnącym wysiłkiem musimy chronić. Zasoby naturalne będą przyczyniać się do spadku wytwarzania, chyba, że wykorzystamy lepszą technologię identyfikacji i eksploatacji zasobów lub zdarzy się rewolucja technologiczna, związana np.: z odkryciem nowych surowców lub eksploatacją zasobów kosmosu.

b. Praca ludzi

Zasób pracy zależy od liczby osób pracujących, jakości kapitału ludzkiego i jego optymalnego wykorzystania.

• Liczba pracujących

Z perspektywy dobrobytu, PKB czy konsumpcji na głowę mieszkańca, a nie absolutnej wielkości produkcji, ważniejsza od liczby osób w wieku produkcyjnym jest proporcja między liczbą osób w wieku produkcyjnym a liczbą osób, które nie mogą pracować. W najbliższych latach czeka nas wzrost liczby osób w wieku nieprodukcyjnym przypadających na każde 100 osób w wieku produkcyjnym (wykres poniżej, po lewej stronie). Zwraca uwagę czerwona linia, obrazująca szczególnie niekorzystną zmianę, jaka pod tym względem dokonuje się w krajach rozwiniętych. Za złagodzenie niekorzystnych tendencji w krajach rozwiniętych do niedawna odpowiadały Chiny i nasz region EŚW (żółte linie na obu wykresach poniżej), ale tendencje te uległy już odwróceniu, tj. liczba ludności w wieku produkcyjnym w najbliższych dekadach m.in. w Polsce będzie gwałtownie spadać, a rosnąć w skali globu będzie głównie populacja w wieku produkcyjnym w krajach Afryki (wykres po prawej stronie), której efektywne wprężenie w globalne łańcuchy gospodarcze jest wielkim wyzwaniem na dekady.

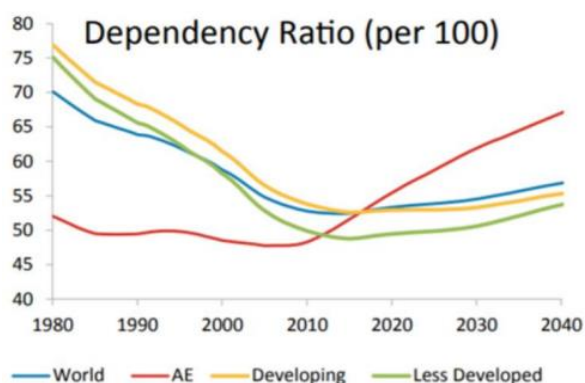
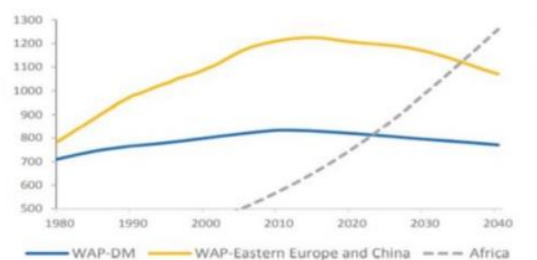

Figure 2: Working age populations falling globally

Source: UN Population Statistics

Źródło: Goodhart, Pradhan, The Great Demographic Reversal

Z powodów demograficznych przez najbliższą dekadę ubywać będzie w Polsce 150-200 tys. osób w wieku produkcyjnym na rok. Trend utrzyma się co najmniej 20 lat. Warto podkreślić rolę aktywności zawodowej dla prawdziwej liczebności zasobu pracy.

Aktywność zawodowa w Polsce wśród osób w wieku 25-49 lat nie odbiega istotnie od średniej unijnej. Oczywiście jest tu potencjał efektywnościowy (tylko dla kobiet szacowany na nawet 700 tys. pracowników), ale prawdziwej szansy upatruję w bardzo niskiej aktywności zawodowej osób 50+, szczególnie kobiet.

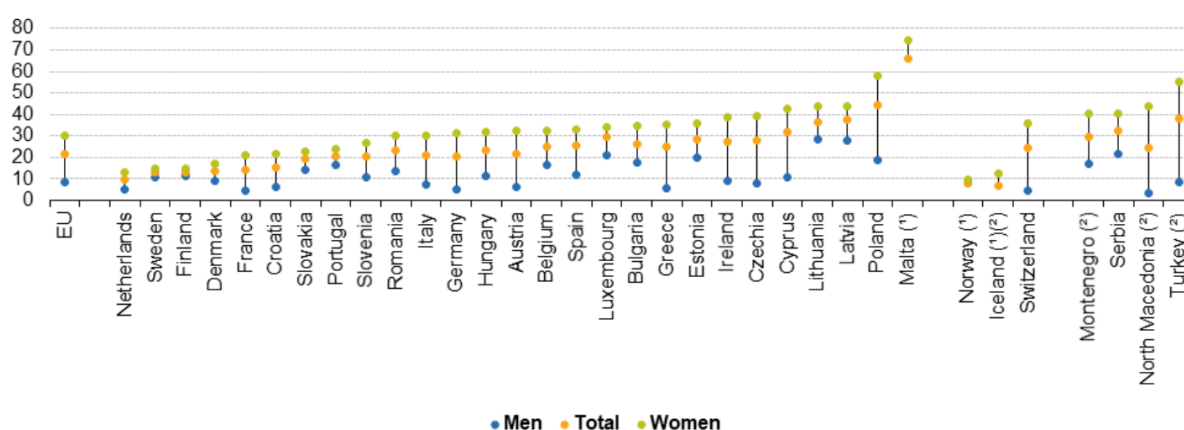
Dane Eurostatu pokazują, że za tym fenomenem stoją obowiązki opiekuńcze, które jako powód braku aktywności zawodowej wskazuje 60% (!) nieaktywnych zawodowo kobiet w Polsce. Babcie, mamy, żony, ciocie, siostry, czują się zmuszone opiekować Bliskimi dwa razy częściej niż średnio w UE. Podobnie dwa razy większa niż średnia w UE jest liczba mężczyzn-opiekunów na cały etat, choć to tylko 20% nieaktywnych zawodowo Polaków.

Dla podniesienia aktywności zawodowej krytyczne wydaje się stworzenie akceptowalnych warunków pracy takim osobom. Podkreśla to znaczenie pracy w elastycznych formach, częściowo z domu, zdalnie, w niepełnym wymiarze czasu lub o nietypowych porach, w wybranych dniach tygodnia lub w nierównomiernym rytmie. System wsparcia domowej opieki nie tylko nad małymi dziećmi, ale też osobami chorymi czy niepełnosprawnymi, ma potencjał uwolnić znaczną część zasobu pracy.

Ważnym elementem może się okazać wyręczenie opiekunów w prozaicznych czynnościach dnia codziennego jak transport podopiecznych, posiłki, organizacja zajęć pozalekcyjnych i wsparcie twórczego rozwoju dzieci nawet nastoletnich w środowisku dla nich bezpiecznym.

Inactive population due to caring responsibilities, by sex, by country, 2021

(% of population aged 20 to 64 outside the labour force)

Note: Data (especially for men) have low reliability for many countries.

(*) No data for men.

(*) 2020 data.

Source: Eurostat (online data code: sdg_05_40)

eurostat

Źródło: Eurostat

- Jakość kapitału ludzkiego

Badacze United Nations Development Programme (UNDP) liczą Human Development Index dla 191 krajów świata i kategoryzują Polskę w najlepszym gronie 66 krajów o „bardzo wysokim stopniu rozwoju kapitału ludzkiego.” Polska plasuje się na 34 miejscu w rankingu m.in. za Włochami, Czechami i Grecją, wyprzedzając m.in. Słowację, Węgry i Portugalię. Pozycja Polski w tym rankingu nie uległa istotnym zmianom od 2010 roku, choć poprawiała się po roku 1990. Wartość indeksu dla Polski rosła w latach 2010-2021 w podobnym tempie jak w krajach na porównywalnym poziomie rozwoju, z 0,841 do 0,876.

W tej skali 1 to teoretyczne maksimum, najlepsza Szwajcaria osiąga 0,962, za poziomem bardzo wysoki uważa się 0,80, na którym jest np.: Tajlandia, a do którego ciągle niewiele brakuje Albanii czy Bułgarii. Dla porównania, kilkanaście krajów Afryki, Jemen i Afganistan osiągają wartości indeksu poniżej 0,50.

Pozycję Polski w rankingu wspiera długi czas edukacji, którego mediana wynosi ponad 13 lat, podczas gdy niektóre kraje na podobnym poziomie rozwoju kształcą młodych przez tylko 11 lat. Słabą stroną rozwoju kapitału ludzkiego w Polsce jest średnia długość życia: 76,5 roku, bliskie nam w rankingu kraje południa Europy osiągają wartość około 80 lat.

Jakość kapitału ludzkiego jest silną stroną polskiej gospodarki.

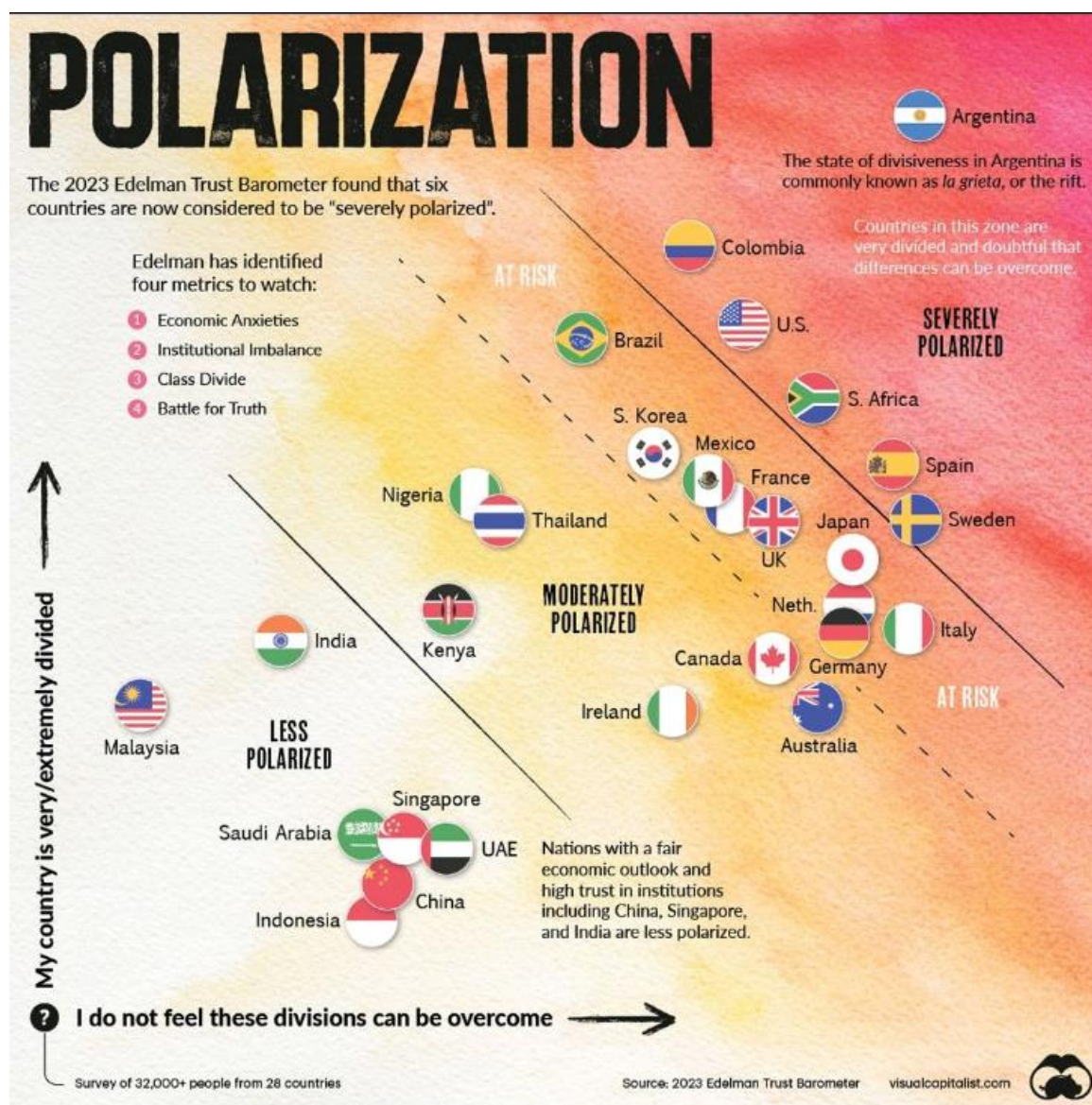
HDI rank	Country	Human Development Index (HDI)							
		1990	2000	2010	Value				
					2015	2018	2019	2020	2021
	VERY HIGH HUMAN DEVELOPMENT								
1	Switzerland	0,851	0,887	0,942	0,954	0,959	0,962	0,956	0,962
2	Norway	0,838	0,913	0,941	0,953	0,962	0,961	0,959	0,961
3	Iceland	0,811	0,871	0,902	0,945	0,959	0,960	0,957	0,959
4	Hong Kong, China (SAR)	0,788	0,851	0,907	0,935	0,949	0,952	0,949	0,952
5	Australia	0,865	0,896	0,923	0,933	0,941	0,941	0,947	0,951
6	Denmark	0,834	0,889	0,913	0,936	0,942	0,946	0,947	0,948
7	Sweden	0,810	0,904	0,910	0,937	0,942	0,947	0,942	0,947
8	Ireland	0,737	0,847	0,904	0,925	0,937	0,942	0,943	0,945
9	Germany	0,829	0,889	0,926	0,938	0,945	0,948	0,944	0,942
10	Netherlands	0,847	0,893	0,917	0,932	0,939	0,943	0,939	0,941
11	Finland	0,814	0,891	0,911	0,930	0,936	0,939	0,938	0,940
12	Singapore	0,727	0,831	0,910	0,930	0,940	0,943	0,939	0,939
13	Belgium	0,816	0,887	0,912	0,924	0,933	0,936	0,928	0,937
13	New Zealand	0,806	0,887	0,922	0,931	0,936	0,937	0,936	0,937
15	Canada	0,860	0,890	0,911	0,926	0,933	0,937	0,931	0,936
16	Liechtenstein	..	0,873	0,913	0,924	0,928	0,940	0,933	0,935
17	Luxembourg	0,786	0,864	0,912	0,915	0,922	0,927	0,924	0,930
18	United Kingdom	0,804	0,862	0,912	0,924	0,929	0,935	0,924	0,929
19	Japan	0,845	0,877	0,898	0,918	0,923	0,924	0,923	0,925
19	Korea (Republic of)	0,737	0,825	0,890	0,909	0,919	0,923	0,922	0,925
21	United States	0,872	0,891	0,911	0,920	0,927	0,930	0,920	0,921
22	Israel	0,787	0,844	0,894	0,909	0,919	0,921	0,917	0,919
23	Malta	0,730	0,779	0,861	0,889	0,910	0,915	0,911	0,918
23	Slovenia	..	0,821	0,890	0,903	0,917	0,921	0,913	0,918
25	Austria	0,825	0,871	0,902	0,910	0,917	0,919	0,913	0,916
26	United Arab Emirates	0,728	0,796	0,835	0,865	0,909	0,920	0,912	0,911
27	Spain	0,757	0,825	0,868	0,889	0,901	0,908	0,899	0,905
28	France	0,791	0,844	0,877	0,892	0,901	0,905	0,898	0,903
29	Cyprus	0,716	0,797	0,857	0,871	0,892	0,897	0,894	0,896
30	Italy	0,778	0,841	0,882	0,882	0,893	0,897	0,889	0,895
31	Estonia	0,732	0,787	0,861	0,882	0,891	0,896	0,892	0,890
32	Czechia	0,742	0,808	0,870	0,891	0,894	0,897	0,892	0,889
33	Greece	0,759	0,810	0,869	0,880	0,886	0,889	0,886	0,887
34	Poland	0,716	0,793	0,841	0,868	0,877	0,881	0,876	0,876
35	Bahrain	0,742	0,798	0,808	0,858	0,879	0,882	0,877	0,875
35	Lithuania	0,734	0,766	0,842	0,862	0,880	0,884	0,879	0,875
35	Saudi Arabia	0,678	0,737	0,816	0,859	0,865	0,873	0,870	0,875
38	Portugal	0,701	0,791	0,829	0,850	0,860	0,867	0,863	0,866
39	Latvia	0,730	0,756	0,824	0,850	0,866	0,871	0,871	0,863

Źródło: UNDP, HDI, Statistical Annex

- Wykorzystanie kapitału ludzkiego

Badacze UNDP w raporcie o rozwoju kapitału ludzkiego stosują ciekawe zestawienie różnic między pozycją kraju w globalnym rankingu rozwoju kapitału ludzkiego (HDI rank) a pozycją kraju w rankingu dochodu narodowego na głowę mieszkańca (GNI per capita rank). Kraje zamożniejsze, niż wynikałoby z zasobu kapitału ludzkiego, często charakteryzują się bogactwem w zasoby naturalne (np.: Katar, Kuwejt). Z kolei kraje na przeciwnym krańcu skali (niska zamożność mimo wysokiego poziomu kapitału ludzkiego) często słyną ze słabej polityki gospodarczej, jak Grecja i Argentyna, w pewnym stopniu też Włochy czy Hiszpania. W tym gronie uwagę zwraca słaby wynik Australii, która ma bogactwa naturalne, a mimo to nie dorasta zamożnością do poziomu kapitału ludzkiego. Być może wyjaśnieniem są w tym przypadku migracje. Co wpływa na wykorzystanie kapitału ludzkiego?

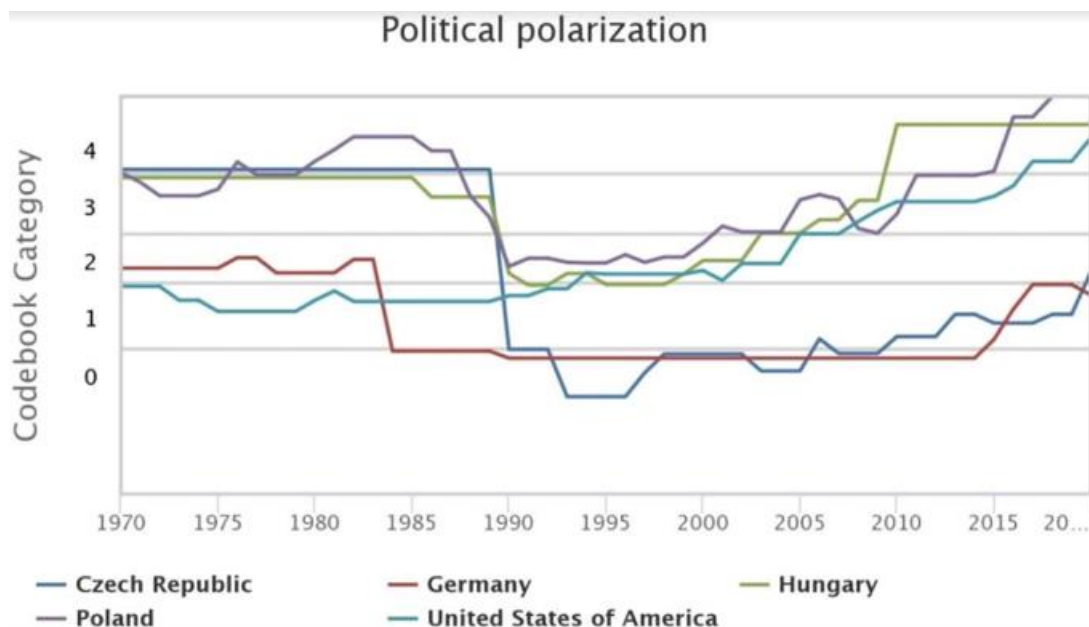
Słabe wyniki gospodarki mimo wysokiego stopnia rozwoju kapitału ludzkiego idą w parze z istnieniem podziałów społecznych, szczególnie gdy podziały przekraczają (trudny do ujęcia) poziom krytyczny i angażują ludność w konflikty zamiast we współdziałanie. Na wykresie jaskrawy przykład Argentyny.

Źródło: visualcapitalist.com

Trudno o wiarygodne źródło badań nad skalą podziałów społecznych w Polsce. Wydaje się, że jednorodność kulturowa, religijna czy etniczna społeczeństwa powinna sprzyjać niskiemu nasileniu antagonizmów społecznych.

Wyniki poniższego badania dają się jednak sugerować wysoki poziom podziałów politycznych w Polsce. Podziały polityczne mogą być powodem osłabienia konkurencyjności i tempa wzrostu naszego kraju.

Źródło: v-dem.net

Źródłem polaryzacji społecznej może być też bieda. Choć Polska należy do krajów o niskim rozproszeniu bogactwa, problem biedy nie jest marginalny. Według raportu „Poverty watch” opublikowanego przez EAPN Polska w październiku 2022 roku.

„Skrajne ubóstwo oznacza, że konsumpcja poniżej tego poziomu zagraża życiu i zdrowiu człowieka. Wartość tę ustala GUS na podstawie minimum egzystencji, które jest szacowane przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych (IPiSS). W 2021 roku granicę ubóstwa skrajnego dla jednoosobowego gospodarstwa domowego wynosiła 692 złote, a dla gospodarstwa domowego 2+2 1868,4 złotego.”

„poziom skrajnego ubóstwa w Polsce zmalał – z 5,2 proc. w 2020 roku do 4,2 proc. w 2021 roku. Oznacza to, że w 2021 r. w skrajnym ubóstwie żyło 1,6 mln Polaków.”

„dynamika realnych dochodów i wydatków wśród najuboższych 20 proc. gospodarstw domowych kształtowała się inaczej niż pozostałych. Dochody realne zmniejszyły się drugi rok z rzędu o 7,3 proc. (w 2020 r. o 9,3 proc.), a realne średnie wydatki zwiększyły się o 10,8 proc. ”

Według DGP: *„Jak przypuszcza EAPN zasięg ubóstwa wzrośnie o co najmniej 2 punkty procentowe i sytuacja może przypominać 2015 r. Stanie się tak nie tylko ze względu na kryzys kosztów życia oraz przewidywany wzrost bezrobocia. Dodatkowo masowy napływ uchodźczyń z Ukrainy wpłynie zwiększając na zasięg ubóstwa, bezdomności i korzystania z pomocy społecznej.”*

Czynnikami determinującymi wykorzystanie kapitału ludzkiego są też jakość instytucji państwa i stanowione prawo oraz jakość współpracy między światem nauki i przedsiębiorstwami, tym elementom poświęcam więcej uwagi w punkcie 2: wnioski.

c. Technologia

Pod pojęciem technologia zawieram całą paletę zdobyczy materialnych i niematerialnych, takich jak sposób organizacji pracy, infrastruktura, budynki, narzędzia, maszyny, roboty.

Unikam użycia słowa „kapitał”, którym często określa się zaplecze techniczne i procesowe, które może służyć wytwarzaniu, logistyce czy handlowi, ponieważ słowo „kapitał” nader często kojarzone jest z zasobem pieniądza, który nie ma większego znaczenia ani dla możliwości produkcyjnych, ani dla zagregowanej konsumpcji.

Sposobem rozwoju technologii są inwestycje i innowacje.

Raportowane w Polsce inwestycje określa się mianem „nakłady brutto na środki trwałe” co oznacza, że służą one nie tylko wzrostowi potencjału wytwórczego czy postępowi technologicznemu, ale też, a może przede wszystkim, odtworzeniu starego majątku produkcyjnego, który podlega zużyciu (amortyzacji). W skali Polski inwestycje osiągnęły w 2022 roku około 500 mld zł przy PKB przekraczającym 3 miliardy złotych, stanowią zatem niecałe 17% PKB (stopa inwestycji). Amortyzacja w tym okresie wyniosła około 300 mld zł, co sugerowałoby stały przyrost potencjału wytwórczego w Polsce. Można argumentować, że rzeczywiste czasy amortyzacji środków trwałych są dłuższe niż przyjęte do celów księgowych, dzięki czemu amortyzacja w rzeczywistości jest mniejsza. Warto jednak zauważyć, że inflacja za ostatnie 5 lat osiągnęła 40%, więc amortyzacja według cen historycznych wynosząca 300 mld zł może w cenach bieżących przekraczać 400 mld zł. Inwestycje w niewielkim stopniu, rzędu 10-30% całości, służą dziś rozbudowie potencjału wytwórczego, w większości mają charakter odtworzeniowy.

Czy taka wartość wystarczy, by zrekompensować negatywną kontrybucję pracy i zasobów naturalnych do wzrostu gospodarczego? Czy strukturalne zmiany w gospodarce nie uzasadniają niskiego poziomu inwestycji? To ważne pytania na odrębną dyskusję.

2. Wnioski, czyli jak z perspektywy polityki gospodarczej zwiększyć konkurencyjność Polski

Zasoby naturalne kurczą się nominalnie i w relacji do liczby ludności. Zasoby pracy przyrastają wolniej, niż liczba ludności. Jedynym sposobem zwiększenia produkcji przypadającej na mieszkańca, zarówno w skali Polski, jak i w skali globu, jest rozwój technologiczny. Może on dokonać się poprzez:

- inwestycje lub
- innowacje.

Deficyt inwestycji ograniczy lub zatrzyma wzrost gospodarczy kraju w średnim okresie, przyczyniając się do wzrostu lub pojawienia się nowych problemów społecznych. Krytyczne wydaje się umożliwienie wykorzystania wszelkich dostępnych środków zewnętrznych do efektywnego zwiększania konkurencyjności gospodarki, przynajmniej w wąskim rozumieniu zachęcania do inwestycji w Polsce.

Inwestycje i innowacje opierają się na przewidywalności i stabilności warunków prowadzenia biznesu.

W tym kontekście warto zgłosić następujące postulaty:

- Ograniczenie niepewności w biznesie poprzez nowy standard legislacji gospodarczej i podatkowej, wprowadzony w postaci dobrej praktyki, od której odstępstwa powinny się zdarzać tylko w szczególnych przypadkach. W ramach dobrej praktyki:

- komunikacji i konsultacjom powinny podlegać najpierw cele i założenia polityki gospodarczej wymagającej do realizacji zmian prawnych, a dopiero potem konkretne projekty ustaw,
- rzetelne konsultacje społeczne powinny być sesją feedbackową dla rządu, metodą budowy jakości i stabilności prawa, ograniczać potrzebę dalszych poprawek,
- vacatio legis powinno trwać minimum 6 miesięcy: wszystkie przepisy gospodarcze uchwalone w danym półroczu wchodzi w życie pół roku po zakończeniu tego półrocza.
- Ograniczenie niepewności w biznesie poprzez zmiany w wymiarze sprawiedliwości, który jest dziś hamulcem rozwoju i funkcjonowania biznesu:
 - skrócenie czasu uzyskania prawomocnego wyroku w oparciu o KPI, np.: do średnio 6 miesięcy,
 - nie przerywanie biegu przedawnienia poprzez skarzanie przedsiębiorców i menadżerów,
 - brak długotrwałych aresztów tymczasowych przedsiębiorców bez zarzutów,
 - brak niesłusznych ataków na reputację utratą majątku,
 - upowszechnienie możliwości wykorzystania komunikacji zdalnej (wideokonferencje, maile, smsy, whatsapp).
- Deregulacja jako ciągły proces, okrągły stół rządu i biznesu, zespoły od poszczególnych dziedzin co 6 miesięcy wypracowują nowy zestaw zmian deregulacyjnych, który regularnie jest zgłaszany jako projekt rządowy.

W celu wsparcia rozwoju gospodarczego warto zadbać o jak najmniejsze utrudnienia po stronie kapitału ludzkiego, czemu służyć mogą:

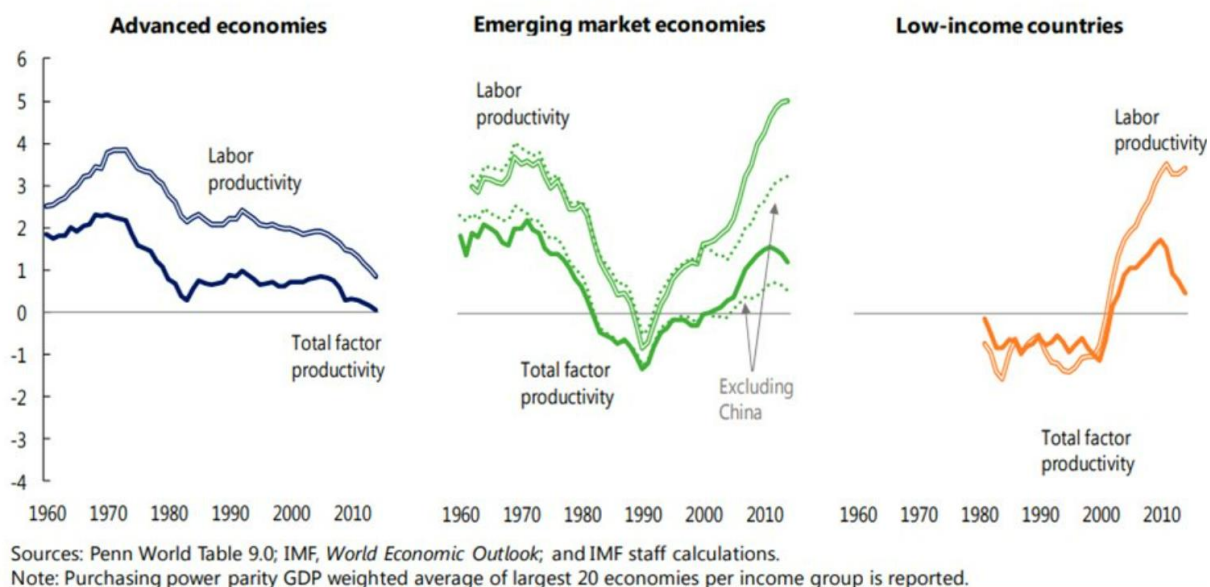
- Troska o zasób kapitału ludzkiego:
 - w długim terminie: troska o liczbę ludności: wyższa dzietność,
 - w średnim terminie: przemyślana polityka migracyjna, integracja imigrantów,
 - w krótkim terminie: aktywizacja zawodowa ludności, szczególnie 50+, upowszechnienie elastycznych form pracy, pracy zdalnej, pracy nieregularnej, pracy w niepełnym wymiarze czasu, obniżanie barier dla opiekunów (np.: obiady w szkole).
- Troska o jakość kapitału ludzkiego: edukacja, zdrowie, aktywne podejście do rozwiązywania realnych problemów społecznych: mieszkalnictwo także dla osób mniej zamożnych, miliony Polaków na śmieciówkach, lichwa jako skutek przeregulowania systemu finansowego, bieda wśród drobnych przedsiębiorców.
- Troska o efektywne wykorzystanie kapitału ludzkiego:
 - unikanie nadmiernej polaryzacji politycznej,
 - polityka przeciwdziałania skrajnemu ubóstwu,
 - współpraca kreatywnego biznesu z praktycznie nastawionym środowiskiem naukowym,
 - niezależność i jakość instytucji, wdrażanie najwyższych standardów państwa prawa.
- ESG: troska o środowisko naturalne i odpowiedzialność społeczna biznesu, ład korporacyjny.

3. Czy nie ma innej drogi?

Alternatywą do zwiększania wytwarzania towarów i usług jest ich optymalne wykorzystanie, unikanie marnotrawstwa. Na przykład samo wprowadzenie systemu elastycznej reakcji odbiorców przemysłowych na chwilową dostępność energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych wg badań WMEL Politechniki Warszawskiej z 2019r. miałoby potencjał uwolnić 23 TWh energii rocznie, co odpowiada 13% mocy produkcyjnych. Za optymalne wykorzystanie produktów i brak marnotrawstwa odpowiadają te same czynniki, co za produkcję: technologia i kapitał ludzki.

Rzetelna analiza ekonomiczna stopnia wykorzystania zasobów uwzględnia nie tylko ich dostępność, ale też produktywność. Produktywność definiuje się jako wielkość produkcji uzyskiwanej z jednostki zasobu. Można ją też pojmować jako optymalne wykorzystanie zasobów. Obserwacje empiryczne wskazują na malejący wzrost produktywności w miarę osiągania dojrzałości gospodarki. Zmiany produktywności także można przypisać zmianie w zakresie kapitału ludzkiego i technologii.

Figure 4. A Long-Term View of Total Factor Productivity Growth, 1950–2014
(10-year growth rate)

Źródło: Penn World Table, IMF za @Insider_FX, mBank

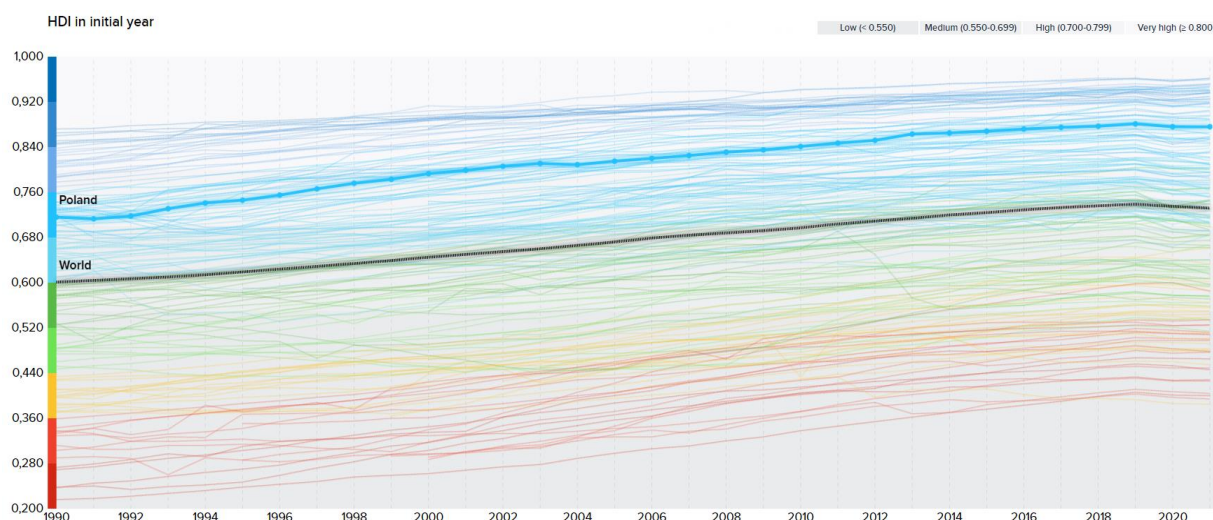
Malejący do zera wzrost produktywności w krajach wysokorozwiniętych, choć obserwowany empirycznie, nie jest zgodny z intuicją. Czy np.: w przypadku pracy ludzi następuje wyczerpanie potencjału postępu technologicznego?

W mojej ocenie ten paradoks da się uzasadnić faktem, że produktywność opiera się o WARTOŚĆ produktu wynikającą z wykorzystania zasobu i z tego powodu jest miarą dalece nieefektywną w pomiarze sukcesu w wykorzystaniu zasobów. Wartość w złożonych łańcuchach dostaw może powstawać nieproporcjonalnie do wkładu, zależy od cen transferowych w ramach międzynarodowych korporacji lub siły przetargowej partnerów handlowych. Brak wzrostu produktywności w krajach najwyżej rozwiniętych może być rezultatem wzrostu siły przetargowej krajów rozwijających się, dzięki czemu kreacja wartości przesuwana się z gospodarek bardziej rozwiniętych do ich dostawców. Elementem tłumaczącym zjawisko może być też polityka producentów w zależności od fazy rozwoju produktu i ewentualna rezygnacja z marży przez firmy z krajów rozwiniętych celem „zajęcia rynku.”

4. Konkurencyjność międzynarodowa Polski i sposoby jej poprawy – co wynika z rankingów?

Polski potencjał

Polska jest na 23. miejscu na świecie pod względem wielkości PKB. W wynikach testów PISA w czytaniu, matematyce i przedmiotach ścisłych jesteśmy w czołówce światowej. W rankingach mierzących rozwój i potencjał społeczny, takich jak np. Human Development Index, Polska plasuje się na 34. miejscu, a przed nami jest wiele małych państw takich jak Cypr, Malta, Luksemburg czy Lichtenstein.

Źródło: <https://hdr.undp.org/data-center/human-development-index#/indicies/HDI>

Polska konkurencyjność

W rankingach konkurencyjności i innowacyjności od kilku lat zaczynamy tracić już i tak nienajlepszą pozycję. International Institute for Management Development (IMD) w swoim raporcie (2022) wymienia kilka wyzwań, przed którymi według nich stoi Polska:

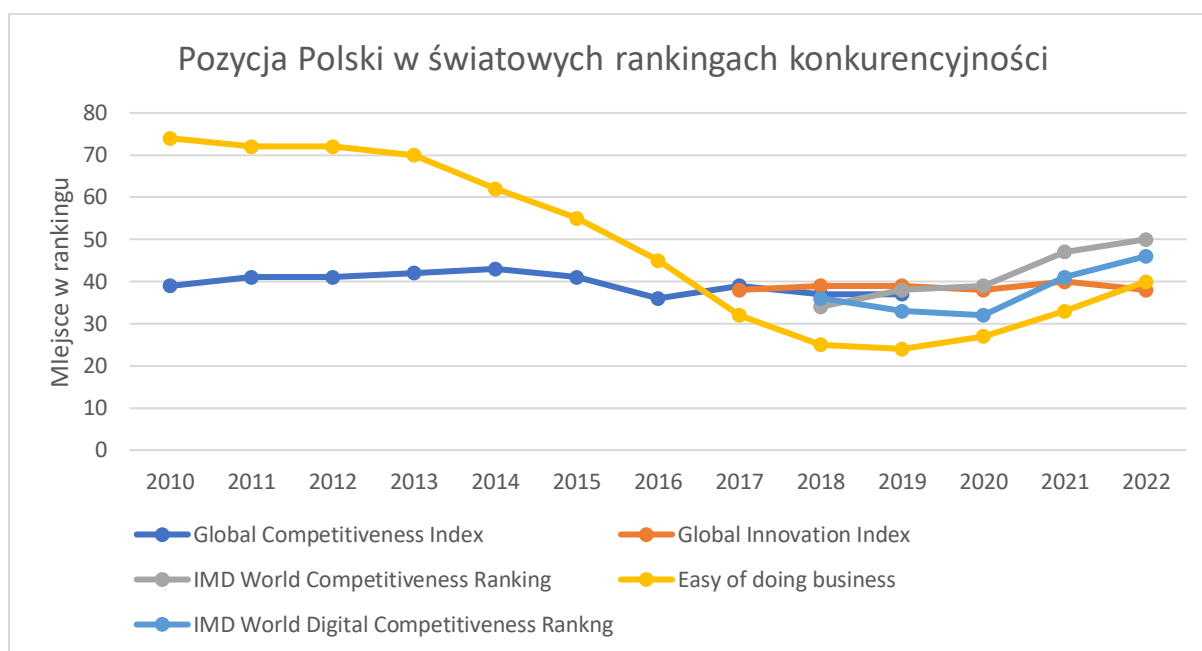
1. Zabezpieczenie lepszego dostępu do kompetencji przez programy doszkalające, ułatwienie współpracy sektora publicznego i prywatnego w celu poradzenia sobie z brakami umiejętności.
2. Promowanie innowacji i wzrostu produktywności przez technologie cyfrowe, priorytetyzowanie inwestycji w „zielone” i cyfrowe technologie w R&D, przemyśle i infrastrukturze.
3. Zapewnienie stabilnej, przewidywalnej i przyjaznej legislacji.
4. Reforma systemu zdrowia.

W ankiecie przeprowadzonej przez IMD dotyczącej kluczowych czynników atrakcyjności gospodarki ekonomistów najrzadziej podawali (to obszary do poprawy):

- Jakość ładu korporacyjnego (5,3%)
- Polityczna stabilność i przewidywalność (6,6%)
- Kompetencje rządu (7,9%)
- Efektywność otoczenia prawnego (11,8%)

Wśród najchętniej wybieranych znajdowały się natomiast (to przewagi konkurencyjne Polski):

- Wykształcona siła robocza (59,2%)
- Efektywność relacji pracowniczych (57,9%)
- Otwarte i pozytywne nastawienie (56,6%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie rankingów konkurencyjności międzynarodowej

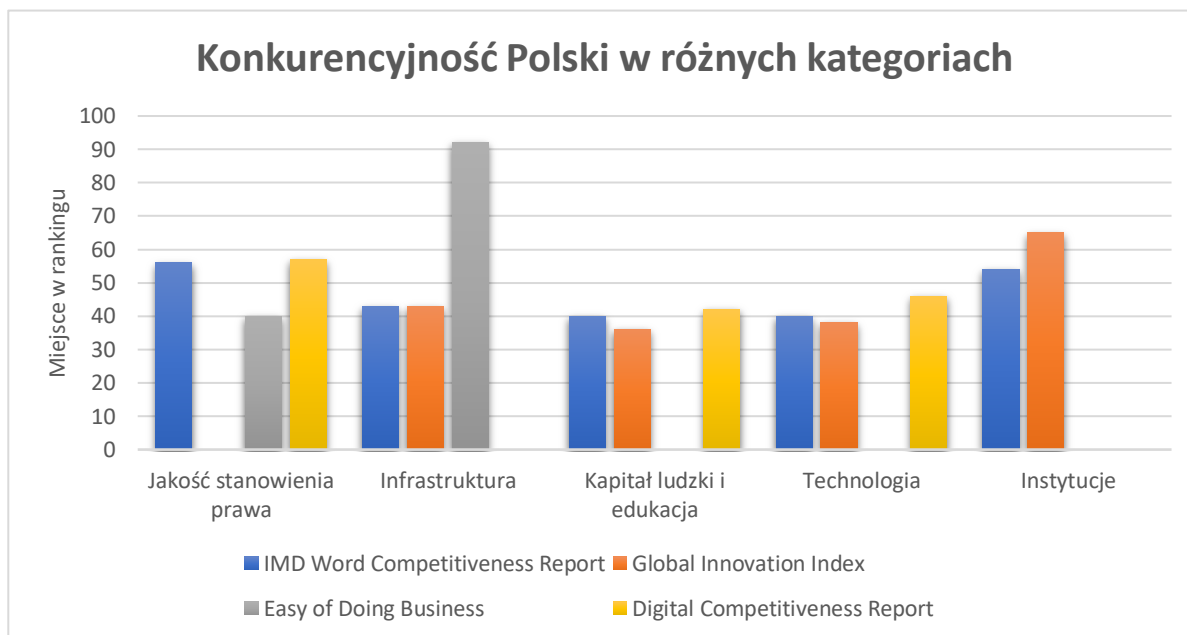
BENCHMARKING AGAINST OTHER HIGH-INCOME GROUP ECONOMIES AND EUROPE

The seven GII pillar scores for Poland

Źródło: Global Innovation Index 2022 - https://www.wipo.int/global_innovation_index/en/2022/

Pozycja Polski wśród innych państw wg rankingów konkurencyjności i ich kryteriów

Źródło: opracowanie własne na podstawie rankingów konkurencyjności międzynarodowej

Analiza

Gdy przyjrzeć się bliżej kryteriom oceny konkurencyjności powyższych raportów, wśród nich wybija się kilka powtarzających się jaskrawych punktów. Są to:

Skrajnie negatywne:

- Efektywność rządu i administracji (otoczenie instytucjonalne, administracyjne, stabilność i przewidywalność polityczna)
- Otoczenie prawne (legislacje, regulacje, przewidywalność systemu prawnego, biurokratyzacja)
- Innowacyjność (rozwój i aplikowanie technologii, wydatki na R&D, inwestorzy i dostęp do kapitału)

Negatywne:

- Wykwalifikowanie siły roboczej (jakość edukacji wyższej, przyciąganie i utrzymanie talentów)
- Współpraca publiczno-prywatna (współpraca uniwersytetów i przemysłu w R&D, instytucji i przedsiębiorstw)

Pozytywne:

- Handel zagraniczny (otwartość gospodarki w ramach UE)
- Dywersyfikacja gospodarki
- Potencjał kapitału ludzkiego

Rekomendacje – co wg autorów rankingów możemy z tym zrobić?

W warunkach postępującej globalizacji i integracji świata nie możemy pozwolić, aby zostać w ogonie postępu. Receptą na coraz bardziej pogłębiającą się różnicę dobrobytu państw wysokorozwiniętych oraz Polski nie jest protekcjonizm, lecz zadbanie o konkurencyjność i atrakcyjność gospodarki. Kapitał finansowy, krążący po świecie w poszukiwaniu najefektywniejszych form alokacji, może być zarówno wielką szansą dla gospodarki, gdy będzie go w stanie przekonać do swojej konkurencyjności i potencjału; jak i zagrożeniem pogłębienia różnicy pomiędzy najbogatszymi i najbiedniejszymi.

Najgorszą możliwą decyzją jest brak priorytetu poprawy konkurencyjności. Jest to wyjście, które będzie skutkowało przez kolejne dekady powiększaniem się dystansu pomiędzy Polską a państwami wysokorozwiniętymi.

Głównym celem polskiej polityki gospodarczej w celu zwiększenia konkurencyjności powinno być zadbanie o poprawę jakości i stabilności otoczenia prawnego, administracji, wydolności sądownictwa i współpracę środowisk akademickich z biznesem.

- Efektywność rządu i administracji

Kreatywność, innowacyjność i przedsiębiorczość rodzą się w otoczeniu zaufania społecznego oraz przewidywalności i stabilności systemu administracyjnego. Niska jakość przywództwa politycznego, niewielkie znaczenie dialogu społecznego w kontekście strategii rozwoju kraju czy zbyt ni rozrost struktury państwa prowadzi do paraliżowania efektywności oraz rozmijania się potrzeb sektora prywatnego z działaniami sektora publicznego. Innowacyjność wymaga odpowiedniej przestrzeni. Raz zburzone zaufanie społeczne zniechęca do działania, co skutkuje zastąpieniem inicjatywy prywatnej przez rutynę i dalszy rozrost administracji, zagarniającej przestrzeń innowacyjności. Państwo nie powinno napędzać innowacyjności, lecz przez swe działania i strukturę administracji powinno tworzyć warunki do samodzielnego jej rozwoju. Motywować nie kierować.

- Otoczenie prawne

Nadmierna regulacja, szczególnie dotycząca wchodzenia na rynek, lecz także upadłościowa, nadmierne skomplikowanie systemu podatkowego oraz niepewność i niestabilność systemu prawnego, długotrwałość procesów sądowych oraz niewydolność wymiaru sprawiedliwości prowadzą do znaczącego spadku konkurencyjności. Nadmierna sprawozdawczość i kontrola oraz niepewność tłamszą przedsiębiorczość, nakładając zbędne ryzyko oraz paraliżując rozwój.

Zmiana otoczenia regulacyjnego powinna być całościowa i spójna, a nie powinna być nieustanną nowelizacją przepisów oraz doraźnym łataniem dziur. Celem regulacji oraz całego otoczenia instytucjonalnego gospodarki powinno być stymulowanie do przedsiębiorczości i rozwoju. Aby firmy mogły konkurować na rynkach międzynarodowych, muszą mieć odpowiednią wielkość, dlatego instytucjom powinno zależeć nie tylko na powstawaniu, ale i na wzroście firm, co podnosi konkurencyjność całej gospodarki.

- Innowacyjność

Pobudzanie innowacyjności jest zadaniem długoterminowym. Rolą państwa powinno być nie bezpośrednie sponsorowanie innowacyjności, lecz raczej tworzenie przyjaznej przestrzeni i promowanie współpracy (partnerstwa) przedsiębiorstw z ośrodkami badawczo-rozwojowymi (szczególnie uczelniami). Zacieśnienie współpracy pomiędzy tymi podmiotami ułatwia przepływ nowych rozwiązań i technologii z ośrodków naukowych do gospodarki. Wymaga to zwiększenia nacisku na prowadzenie badań stosowanych na uczelniach, aby miały co zaoferować przedsiębiorcom, pobudzania i nagradzania kreatywności jednostek. Regulacje na tym polu powinny stanowić ułatwienie i ochronę dla twórców innowacji oraz ich partnerów. Umożliwienie tworzenia hybrydowych organizacji

łączących ośrodki naukowe i biznes, zmiany w systemie szkolnictwa wyższego (nastawienie szkolnictwa wyższego na przedsiębiorczość, zmiany w finansowaniu uczelni pozwalające na większy rozwój komercyjnych rozwiązań).

Kolejnym aspektem innowacyjności jest edukacja. Kształtowanie postaw kreatywności przez państwo w systemie edukacji silnie wpływa na innowacyjność gospodarki. Przestarzały system oświaty, silnie sformalizowany, wymaga gruntownej przebudowy. Podobnie jak przy regulacjach, kolejne zmiany programowe nie będą prowadzić do rozwiązania problemu, lecz do jeszcze większego chaosu i niestabilności.

Innymi rozwiązaniami może być zachęcanie do różnych form współpracy (klastry, stowarzyszenia, specjalne strefy ekonomiczne, obszary metropolitarne) oraz uaktualnianie regulacji w zakresie praw własności intelektualnej tak, aby z jednej strony zachęcać do inwestowania w kapitał intelektualny, a z drugiej strony umożliwić jego rozprzestrzenianie się.

Źródła:

IMD Competitiveness Report

<https://www.imd.org/centers/world-competitiveness-center/rankings/world-competitiveness/>

Global Competitiveness Report

<https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2020>

Doing Business

<https://archive.doingbusiness.org/en/reports/global-reports/doing-business-2020>

Digital Competitiveness Report

<https://www.imd.org/centers/world-competitiveness-center/rankings/world-digital-competitiveness/>

Global Innovation Index 2022

https://www.wipo.int/global_innovation_index/en/2022/

Human Development Report

<https://hdr.undp.org/content/human-development-report-2021-22>

Dane Banku Światowego dotyczące edukacji w Polsce

<https://datatopics.worldbank.org/education/country/poland>

Demokracja a podziały społeczne: <https://www.v-dem.net/>

Bieda: [2022 Global Multidimensional Poverty Index \(MPI\) | Human Development Reports \(undp.org\)](https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/kraj/artykuly/8569550,ubostwo-w-polsce-raport-statystyki-poverty-watch.html)

<https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/kraj/artykuly/8569550,ubostwo-w-polsce-raport-statystyki-poverty-watch.html>

Raport pod redakcją prof. dr hab Jerzego Hausnera „Konkurencyjna Polska – Jak awansować w światowej lidze gospodarczej?”; Kraków 2013

Miesięcznik ekonomiczny Pracodawców RP, autorski wybór treści z zakresu gospodarki i polityki gospodarczej dla członków i ekspertów Pracodawców RP, po kilku dniach trafia do szerokiej publiczności. Informacja, nie stanowi rekomendacji, może zawierać uproszczenia lub pomyłki. Autor: Kamil Sobolewski, główny ekonomista Pracodawców RP, e-mail: k.sobolewski@pracodawcyrp.pl, twitter: @KamSobolewski. Autor rozdziału 4 w styczniu 2023: Stanisław Zapała